

КНЕУ, 2000. – 292 с. 4. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с. 5. Акулич І. Л. Математическое программирование в примерах и задачах : учебн. пособие для студентов эконом. спец. вузов / И. Л. Акулич. – М. : Высш. шк., 1986. – 319 с. : ил. 6. Ястремський О. І. Моделювання економічного ризику / О. І. Ястремський. – К. : Либідь, 1992. – 176 с. 7. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навчальний посібник / Н. І. Машина. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 188 с. 8. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навчальний посібник / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 220 с.

Рецензент
докт. екон. наук,
доцент Пилипенко А. А.

Стаття надійшла до редакції
01.02.2011 р.

УДК 005.591.3:005.521

Смачило І. І.

ПРОГНОЗУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сутність сталого розвитку як цілеспрямованого та безперервного розвитку. Ознаками сталого розвитку запропоновано вважати: зрівноваженість, стабільність, стійкість, безперервність, адаптивність, здатність до самопоновлення. Подано методичний підхід до прогнозування сталого розвитку підприємства на основі апроксимації функції його залежності від факторів впливу до лінійної або нелінійної функції відомого виду на основі статистичних даних показників за попередні періоди.

Аннотация. Рассмотрена сущность устойчивого развития как целенаправленного и непрерывного развития. Признаками устойчивого развития предложено считать: уравновешенность, стабильность, устойчивость, непрерывность, адаптивность, способность к самовозобновлению. Представлен методический подход к прогнозированию устойчивого развития предприятия на основе аппроксимации функции его зависимости от факторов воздействия к линейной или нелинейной функции известного вида на основе статистических данных показателей за предыдущие периоды.

Annotation. The essence of steady development is considered as purposeful and continuous development. The signs of steady development is suggested to consider: even temper, stability, firmness, continuity, adaptiveness, capacity for renewal. The methodical going is offered near prognostication of steady development of enterprise on basis approximation of function of its dependence on the factors of influence to the linear or nonlinear function of the known kind on the basis of these statistical indexes for previous periods.

Ключові слова: сталий розвиток, прогнозування, система нормальних рівнянь.

Сталий розвиток підприємств у сучасних умовах потребує формування механізму управління, який би забезпечував відносну сталість і високий рівень їх конкурентоспроможності на ринку товарів і послуг. За цих умов формування методичних підходів до оцінки та прогнозування рівня сталості дозволить підприємствам своєчасно виявляти проблеми і перспективи свого подальшого розвитку.

Метою статті є прогнозування сталого розвитку підприємства на основі апроксимації функції його залежності від факторів впливу до лінійної або нелінійної функції відомого виду на основі статистичних даних показників за попередні періоди.

Проблемам сталого розвитку присвячені наукові розробки таких вчених: В. Гейця, В. Герасимчука, Б. Данилишина, О. Єфремова, О. Котикової, Л. Корнійчука, Н. Кирич, Л. Мельника, А. Тибія, А. Шапара, В. Шевчука, О. Шубравської. Серед зарубіжних дослідників теоретико-методологічних аспектів цих проблем істотна роль відводиться працям В. Данилова-Данільяна, Г. Дейлі, О. Зеткіної, О. Кузнецова, К. Лосева, А. Севастьянова, Т. Сухорукової та ін.

Проаналізувавши результати досліджень М. Афанасьєва [1], В. Пономаренка [2], О. Раєвнєвої [3], О. Тридіда, З. Шершньової [4] та інших науковців, слід зазначити, що, незважаючи на їх високу наукову і практичну цінність, існує потреба в системному та комплексному вивченні проблем управління сталим розвитком підприємства. Проте різноплановість публікацій відображає об'єктивну складність предмета наукового дослідження. До того ж деякі практичні методи прогнозування сталого розвитку, що використовуються на теперішній час, відстають від розвитку ринкової економіки та не адаптовані до специфіки діяльності підприємств. Тому у процесі управління сталим розвитком підприємств необхідно використовувати спеціальні методики, які б відображали різні грані самої сталості та дозволяли комплексно оцінити і спрогнозувати її загальний рівень.

Для досягнення поставленої мети спочатку зазначимо, що під сталістю в економіці розуміють як внутрішню природну здатність підприємства зберігати свою діяльність, розширювати, вдосконалювати її, так і здатність керівництва підприємства до суб'єктивного втілення цілеспрямованих планів діяльності підприємства, в яких також закладено бажання досягнути сталості його розвитку. У такому розумінні сталість підприємства тісно пов'язана з поняттям підтримуваності його діяльності. Під поняттям "підтримуваність" слід розуміти: 1) здатність продовжувати що-небудь, не давати припинитися, порушуватися, зникати; 2) здатність підкріплювати чим-небудь, зберігати, не давати загинути; 3) здатність зберігати, тримати в певному стані, в потрібному вигляді. Підтримуваність, на думку автора, повинна інтегрувати інші аспекти сталості, а саме: неперервність, стійкість, фінансову стійкість та ін.

Ґрунтуючись на існуючих підходах до трактування поняття, пропонуємо під сталим розвитком підприємства розуміти цілеспрямований та безперервний розвиток, що є процесом послідовних переходів від однієї мети діяльності до іншої, який спрямований на підтримку рівня економічних, виробничих, технічних, соціальних показників у межах, визначених впливом зовнішнього та внутрішнього середовищ. Ознаками сталого розвитку слід вважати: зрівноваженість, стабільність, стійкість, безперервність, адаптивність, здатність до самопоновлення.

Попереднє вивчення сталості розвитку підприємств надало можливість стверджувати, що вона формується під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, оцінку яких доцільно здійснювати за допомогою показників. У зв'язку з цим

автором виведено залежність CP від таких показників: виручки від реалізації (BP); доходу ($Д$); загальних витрат ($ЗВ$); виробничих витрат ($ВВ$); операційних витрат ($ОВ$); витрат на збут ($ВЗ$); витрат на модернізацію ($ВМ$); інвестиційної приабливості ($ІП$); ціни ($Ц$); заощадження ($З$). У найбільш загальному вигляді управління сталим розвитком підприємства можна описати такою цільовою функцією:

$$CP = f(BP, Д, ЗВ, ВВ, ОВ, ВЗ, ВМ, ІП, Ц, З).$$

Якщо припустити, що ця функція лінійна, то очевидно, що прогноз сталого розвитку зводиться до знаходження невідомих параметрів лінійної функції:

$$CP = a_0 + a_1BP + a_2Д + a_3ЗВ + a_4ВВ + a_5ОВ + a_6ВЗ + a_7ВМ + a_8ІП + a_9Ц + a_{10}З.$$

Знаходження невідомих параметрів a_0, a_1, \dots, a_{10} здійснюється на основі системи нормальних рівнянь:

$$\left\{ \begin{array}{l} na_0 + a_1 \sum_{i=1}^n BP_i + a_2 \sum_{i=1}^n Д_i + a_3 \sum_{i=1}^n ЗВ_i + a_4 \sum_{i=1}^n ВВ_i + a_5 \sum_{i=1}^n ОВ_i + a_6 \sum_{i=1}^n ВЗ_i + a_7 \sum_{i=1}^n ВМ_i + \\ a_8 \sum_{i=1}^n ІП_i + a_9 \sum_{i=1}^n Ц_i + a_{10} \sum_{i=1}^n З_i = \sum_{i=1}^n БПСП_i; \\ a_0 \sum_{i=1}^n BP_i + a_1 \sum_{i=1}^n BP_i^2 + a_2 \sum_{i=1}^n Д_i \cdot BP_i + a_3 \sum_{i=1}^n ЗВ_i \cdot BP_i + a_4 \sum_{i=1}^n ВВ_i \cdot BP_i + a_5 \sum_{i=1}^n ОВ_i \cdot BP_i + \\ a_6 \sum_{i=1}^n ВЗ_i \cdot BP_i + a_7 \sum_{i=1}^n ВМ_i \cdot BP_i + a_8 \sum_{i=1}^n ІП_i \cdot BP_i + a_9 \sum_{i=1}^n Ц_i \cdot BP_i + a_{10} \sum_{i=1}^n З_i \cdot BP_i = \sum_{i=1}^n БПСП_i \cdot BP_i; \\ a_0 \sum_{i=1}^n Д_i + a_1 \sum_{i=1}^n BP_i \cdot Д_i + a_2 \sum_{i=1}^n Д_i^2 + a_3 \sum_{i=1}^n ЗВ_i \cdot Д_i + a_4 \sum_{i=1}^n ВВ_i \cdot Д_i + a_5 \sum_{i=1}^n ОВ_i \cdot Д_i + \\ a_6 \sum_{i=1}^n ВЗ_i \cdot Д_i + a_7 \sum_{i=1}^n ВМ_i \cdot Д_i + a_8 \sum_{i=1}^n ІП_i \cdot Д_i + a_9 \sum_{i=1}^n Ц_i \cdot Д_i + a_{10} \sum_{i=1}^n З_i \cdot Д_i = \sum_{i=1}^n БПСП_i \cdot Д_i; \\ \dots \\ a_0 \sum_{i=1}^n З_i + a_1 \sum_{i=1}^n BP_i \cdot З_i + a_2 \sum_{i=1}^n Д_i \cdot З_i + a_3 \sum_{i=1}^n ЗВ_i \cdot З_i + a_4 \sum_{i=1}^n ВВ_i \cdot З_i + a_5 \sum_{i=1}^n ОВ_i \cdot З_i + \\ a_6 \sum_{i=1}^n ВЗ_i \cdot З_i + a_7 \sum_{i=1}^n ВМ_i \cdot З_i + a_8 \sum_{i=1}^n ІП_i \cdot З_i + a_9 \sum_{i=1}^n Ц_i \cdot З_i + a_{10} \sum_{i=1}^n З_i^2 = \sum_{i=1}^n БПСП_i \cdot З_i. \end{array} \right.$$

Щоб розв'язати цю систему нормальних рівнянь і отримати значення невідомих параметрів a_0, a_1, \dots, a_{10} , для надійного прогнозу сталого розвитку підприємства необхідні значення показників: $BP, Д, ЗВ, ВВ, ОВ, ВЗ, ВМ, ІП, Ц, З$ за 55 років. Оскільки незалежність України існує 20 років, то статистичних даних за 55 років не існує. Звідси, у практиці економічної роботи таке моделювання прогнозу сталого розвитку не може бути використане. Автор пропонує здійснити моделювання прогнозу сталого розвитку на підприємстві на іншій методичній базі. Суть її полягає в такому:

1) проводимо перегруповання фактичних значень за період з 2005 по 2010 роки з перерахунком мінімального та максимального значень кожного з показників за формулою:

$$П_k^{перезгуп} = (П_k - \overline{П}) \left(\frac{\delta}{П_{\max} - П_{\min}} \right) + \overline{П}; k = 1, \dots, m, \quad (1)$$

де $П_k^{перезгуп}$ – перегруповане значення показників, що впливають на сталий розвиток;

$\overline{П}$ – середнє значення показників;

δ – середньоквадратичне відхилення показників;

2) на основі перегрупованих даних вибираємо "нове" значення показника як прогноз максимального та мінімального значень на майбутній період;

3) різниця між максимальним та мінімальним значенням перегрупованих даних – діапазон зміни прогнозованого показника, при якому буде забезпечений сталий розвиток на 2011 р.

Ідею перегруповання даних на основі вилучення мінімального та максимального значень показника пояснимо за допомогою рисунка. Перерахунок здійснюється з тієї причини, що мінімальне та максимальне значення суттєво впливають на прогноз, а саме зменшують значення прогнозу на основі даних з урахуванням $П_{\min}$ і збільшенням – $П_{\max}$.

Наведемо приклад розрахунку прогнозу сталого розвитку для ВАТ "Луцький пивзавод" на 2011 р. Такий розрахунок проводився для визначення діапазону змін показників, які забезпечують надійний прогноз сталого розвитку на 2011 р.

Для показника "виручка від реалізації" проводимо розрахунки згідно з таким алгоритмом:

1. Перегрупування фактичних значень за період з 2005 – 2010 рр. здійснюємо за формулою (1):

$$BP_k^{перезгуп} = (BP_k - \overline{BP}) \cdot \left(\frac{\delta}{BP_{\max} - BP_{\min}} \right) + \overline{BP}; k = 1, \dots, 6.$$

2. Проводимо аналіз отриманих даних на основі першого пункту алгоритму. Максимальне значення показника "виручка від реалізації" за фактом становить 1,8421.

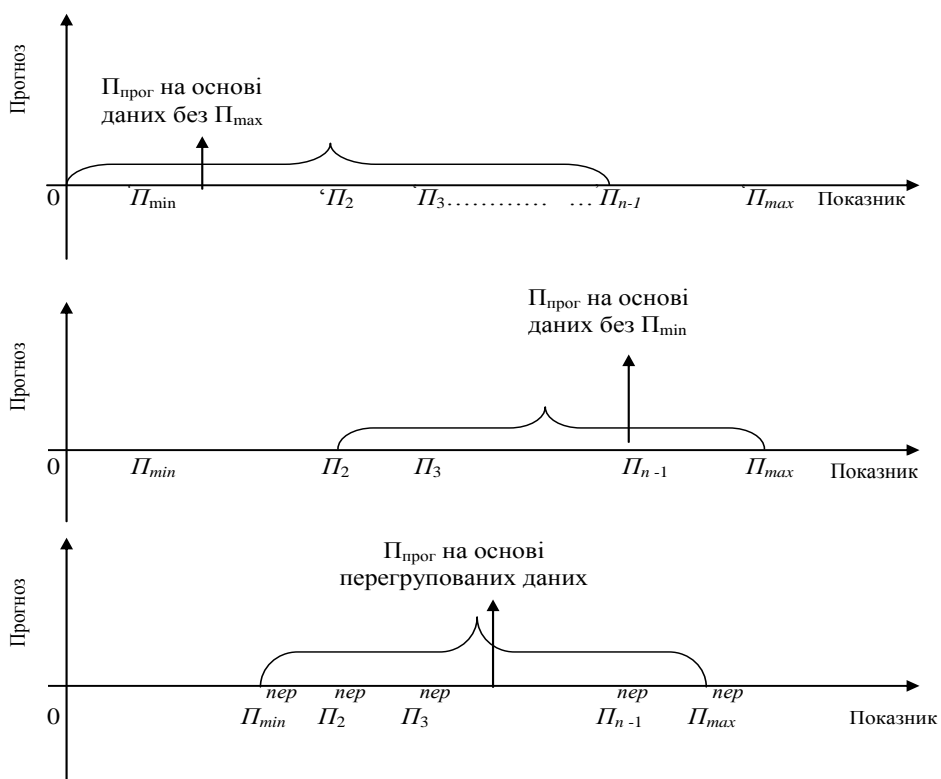

Рис. Ілюстрація перегруповання даних на основі вилучення максимального та мінімального значень показників

У той же час максимальне значення виручки від реалізації перегруповане і дорівнює 1,5687. Мінімальне значення цього показника за фактом дорівнює 0,939, а мінімальне перегруповане – 1,2544. Максимальне та мінімальне значення перегрупованого показника "виручка від реалізації" є базою для верхньої (BM_{BP}) та нижньої (HM_{BP}) меж, що забезпечує прогноз сталого розвитку на 2011 рік. При цьому діапазон змін сталого розвитку забезпечується

Δ_{BP}^{CP} в межах:

$$\Delta_{BP}^{CP} = BM_{BP} - HM_{BP} = 1,560878663 - 1,254430895 = 0,306447768$$

Таким чином, було отримано діапазон зміни показника "виручка від реалізації", при якому забезпечується прогноз сталого розвитку на рівні довіри $P = 0,95$.

Прогноз наступних показників ВАТ "Луцький пивзавод" здійснюється аналогічно. Всі розрахунки проводилися за допомогою засобів Microsoft Excel. Результати прогнозування наведені в таблиці.

Таблиця

Прогноз показників діяльності підприємства

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "дохід (прибуток)" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Дохід (Д), млн грн (за фактом)	0,4678	0,4979	0,1843	0,015	0,049	0,127	1,341	0,2235	0,191376261
$(D - D_{сер})^2$	0,05968249	0,07529536	0,00153664	0,04347225	0,03045025	0,00931225	0,21974924		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "дохід (прибуток)" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Дохід, млн грн <i>Дперегруповане</i>	0,320317603	0,33224642	0,207964797	0,140870159	0,154344569	0,185256452	0,33224642	0,140870159	0,191376261

Продовження таблиці

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника загальні витрати за фактичними даними за період 2005-2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Загальні витрати (ЗВ), млн грн (за фактом)	1,2342	1,5481	1,0201	0,753	1,287	1,0897	6,9321	1,15535	0,245726683
$(ЗВ-ЗВсер)^2$	0,006217322	0,154252563	0,018292563	0,161885523	0,017331723	0,004309923	0,362289615		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "загальні витрати" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Загальні витрати, млн грн <i>ЗВперегрупоане</i>	1,179718694	1,276729895	1,113550813	1,031003213	1,196036603	1,135060783	1,276729895	1,031003213	0,245726683

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "виробничі витрати" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Виробничі витрати (ВВ), млн грн (за фактом)	0,1765	0,1868	0,1423	0,02	0,028	0,0781	0,6317	0,105283333	0,067171309
$(ВВ-ВВсер)^2$	0,005071814	0,006644967	0,001370234	0,007273247	0,005972714	0,000738934	0,027071908		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "виробничі витрати" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Виробничі витрати, млн грн <i>ВВперегрупоане</i>	0,13396269	0,138110559	0,120190156	0,07093925	0,074160895	0,09433645	0,138110559	0,07093925	0,067171309

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "операційні витрати" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Операційні витрати (ОВ), млн грн (за фактом)	0,6421	0,6952	0,2508	0,143	0,174	0,245	2,1501	0,35835	0,22314336
$(ОВ-ОВсер)^2$	0,080514063	0,113467923	0,011567003	0,046375623	0,033984923	0,012848223	0,298757755		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "операційні витрати" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Операційні витрати, млн грн <i>ОВперегрупоане</i>	0,473013036	0,494470682	0,314889174	0,271327322	0,283854385	0,3125454	0,494470682	0,271327322	0,22314336

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "витрати на збут" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Витрати на збут (ВЗ), млн грн (за фактом)	0,04345	0,0442	0,0325	0,005	0,014	0,023	0,16215	0,027025	0,014524053
$(ВЗ-ВЗсер)^2$	0,000269781	0,000294981	2,99756E-05	0,000485101	0,000169651	1,62006E-05	0,001265689		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "витрати на збут" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Витрати на збут, млн грн <i>ВЗперегрупоане</i>	0,033110652	0,033388536	0,029053551	0,018864483	0,022199087	0,025533691	0,033388536	0,018864483	0,014524053

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "витрати на модернізацію" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Витрати на модернізацію (ВМ), млн грн (за фактом)	0,0453	0,0487	0,0818	0,07	0,059	0,083	0,3878	0,064633333	0,014833596
$(ВМ-ВМсер)^2$	0,000373778	0,000253871	0,000294694	2,88011E-05	3,17344E-05	0,000337334	0,001320213		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "витрати на модернізацію" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Витрати на модернізацію, млн грн <i>ВМперегрупоане</i>	0,057026361	0,058364139	0,0713878	0,066744924	0,062416819	0,071859957	0,071859957	0,057026361	0,014833596

Закінчення таблиці

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "інвестиційна привабливість" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Інвестиційна привабливість (ІІ), млн грн (за фактом)	0,12	0,11	0,123	0,091	0,098	0,108	0,65	0,108333333	0,011264497
(ІІ-ІІсер) ²	0,000136111	2,77778E-06	0,000215111	0,000300444	0,000106778	1,11111E-07	0,000761333		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "інвестиційна привабливість" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Інвестиційна привабливість, млн грн <i>ІІперегруповане</i>	0,112440181	0,108920026	0,113496228	0,102231731	0,10469584	0,108215995	0,113496228	0,102231731	0,011264497

Прогноз діапазону змін сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "ціна" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Ціна (Ц), млн грн (за фактом)	2,7	3,2	3,9	4,7	5,9	6,1	26,5	4,416666667	1,278562561
(Ц-Цсер) ²	2,946944444	1,480277778	0,266944444	0,080277778	2,200277778	2,833611111	9,808333333		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "ціна" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Ціна, млн грн <i>Цперегруповане</i>	3,771117923	3,959141829	4,222375297	4,523213547	4,974470921	5,049680484	5,049680484	3,771117923	1,278562561

Прогноз діапазону довіри сталого розвитку на 2011 рік на основі показника "заощадження" за фактичними даними за період 2005 – 2010 рр.									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Сума	Середнє значення	Сер.квadrat. відхилення (δ)
Заощадження (З), млн грн (за фактом)	0,84	0,9	13	1,1	1,4	1,7	18,94	3,156666667	4,411884203
(З-Зсер) ²	5,366944444	5,092544444	96,89121111	4,229877778	3,085877778	2,121877778	116,7883333		
Прогноз діапазону змін сталого розвитку на основі показника "заощадження" шляхом перетворення фактичних даних за 2005 – 2010 рр. з виключенням максимального та мінімального значень									
Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Верхня межа	Нижня межа	Діапазон змін
Заощадження, млн грн <i>Зперегруповане</i>	2,316135	2,337904165	6,728019203	2,41046805	2,519313877	2,628159705	6,728019203	2,316135	4,411884203

Проведені дослідження дали можливість здійснити моделювання інтенсивності управлінських впливів залежно від незначних, середніх та радикальних змін показників, що визначають управління сталим розвитком підприємства. Запропонована модель – це шлях удосконалення механізму управління сталим розвитком та інструмент щоденного, щоквартального, щорічного управління. Крім того, ця модель визначає тип управлінських впливів для різних рівнів менеджменту.

УДК 35.088.6

Яремчук І. М.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Анотація. Запропоновано методологічний підхід до підвищення соціальної та економічної ефективності організації підвищення кваліфікації державних службовців як дієвого чинника впливу на темпи соціальної й економічної розвитку. Показано зв'язок визначення і конкретизації мотиваційних потреб підвищення кваліфікації із показником її соціальної та економічної ефективності.

Література: 1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия : монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2003. – 184 с. 2. Пономаренко В. С. Стратегічне управління розвитком підприємства : навчальний посібник / В. С. Пономаренко, О. І. Пушкар, О. М. Трилід. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с. 3. Расвнева О. В. Управление развитием предприятия: методология, механизмы, модели : монография / О. В. Расвнева. – Х. : ВД "ИНЖЕК", 2006. – 496 с. 4. Шершньова З. Е. Стратегічне управління : підручник / З. С. Шершньова. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

Рецензент
канд. екон. наук,
професор Афанасьев М. В.

Стаття надійшла до редакції
19.05.2011 р.